

Л. О. КАТЕРИНЮК

Лілія Олегівна Катеринюк, студентка V курсу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ПРОФАЙЛІНГ У ДІЯЛЬНОСТІ ФЕДЕРАЛЬНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ: ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ЧИ НАУКОВА ФІКЦІЯ?

Задуманий у середині 1970-х років як техніка профілактики злочинності, що фокусується на психологічних властивостях та закономірностях, кримінологічний профайлінг продовжує бути суперечливою стратегією боротьби зі злочинністю у XXI столітті. Він поєднує у собі досягнення наук кримінології, соціології, психології та медицини, що робить досить складним визначення єдиного підходу до розуміння терміна і самої сутності діяльності з кримінологічного профілювання, та призводить до різночитань на рівні як правоохоронних органів, так і наукових спільнот різних країн світу. За допомогою оцінки місця вчинення злочину, комбінування інформації про жертву та інших доказів профайлер визначає сутнісні характеристики злочинця, що допомагає звузити коло підозрюваних та визначити напрям проведення розслідування. Проте існування профайлінгу, як наукової дисципліни та юридичної практики, а також його ефективність ставляться під сумнів серед науковців. Так, в останні роки серед зарубіжних вчених було опубліковано низку наукових праць, що заперечують наявність теоретичних засад та емпіричної бази існування самого феномена кримінологічного профайлінгу. Зокрема, серед них можна виділити праці Річарда Козіса та Джорджа Палермо¹, Крейга Джексона, Девіда Вілсона та Балжит Каур Рана². Самому поняттю та сутності кримінологічного профайлінгу присвячені праці таких зарубіжних вчених: Брента Тьорві, Девіда Кантера, Джессіки Вудхемс, Джона Дугласа, Ейдона Саммонса, Енн Буржесс, Ентоні Біча, Керол Хартман, Роберта Ресслера, Рональда Холмса, Стівена Холмса, Шеннон Веттор та інших. Серед вітчизняних науковців відсутні комплексні дослідження феномена кримінологічного профайлінгу, проте окремі питання кримінологічного профілювання були викладені у роботах таких вітчизняних науковців: В. І. Алексейчука, Р. Л. Ахмедшина, О. І. Богучарової, С. Н. Бокова, Г. М. Гетьман, А. М. Зініна, І. М. Мацкевича, А. І. Папкіна, О. М. Подільчак та ін.

Метою даної статті є аналіз існуючих понять кримінологічного профайлінгу та визначення єдиного підходу до їх розуміння; вивчення шляху становлення кримінологічного профайлінгу; визначення органів, що здійснюють кримінологічне профілювання у США та дослідження ефективності їх діяльності; окреслення існуючих проблем кримінологічного профайлінгу та визначення можливих шляхів їх подолання.

У науковій літературі кримінологічний профайлінг (criminological profiling) також відомий як психологічний профайлінг (psychological profiling), кримінальний профайлінг (criminal profiling), кримінально-слідчий аналіз (criminal investigative analysis), аналіз місця вчинення злочину (crime scene analysis), поведінковий профайлінг (behavioural profiling), профілювання кримінальної особистості (criminal personality profiling), профілювання злочинця (offender profiling), соціально-психологічний профайлінг (socio-psychological profiling), профайлінг зв'язку (linkage profiling). У вітчизняній літературі поняття профайлінгу використовується дуже рідко, натомість поширеним є термін «портретування», що за своїми сутнісними характеристиками є тотожним кримінологічному профайлінгу. Незважаючи на різні назви, всі ці тактики мають спільну мету: допомогти слідчим дослідити докази отримані з місця вчинення злочину та показання жертви і свідків, щоб розробити опис злочинця. Р. Холмс стверджує, що основна функція профілювання полягає у сприянні виявленню правопорушників шляхом екстраполяції їх особистих ознак з інформації, яку дає змогу отримати вчинений злочин³.

Д. Россі визначає кримінологічний профайлінг як «сукупність версій («a collection of leads»)⁴, Б. Тьорві – як «створення сфери взаємодії («interfaces») фізичних, емоційних, психологічних і навіть професійних характеристик злочинця»⁵, В. Геберт – як «освічену спробу забезпечити специфічну інформацію про певний тип злочинця»⁶ та як «судово-медичну техніку, яка націлена на надання конкретним слідчим органам інформації, яка допоможе зосередити увагу на особах з персоніфікованими рисами, які координуються з ознаками інших винних осіб, які вчинили подібні правопорушення»⁷, Р. Ворпагель – як «біологічний начерк поведінкових моделей, трендів та тенденцій»⁸, К. Бартол – як «процес ідентифікації особистісних рис, поведінкових тенденцій, географічного місцезнаходження та демографічних перемінних»⁹, Б. Берг – як «метод ідентифікації підозрюваного, метою якого є визначення ментальних, емоційних та інших особистісних характеристик особи»¹⁰. Серед сучасних авторів варто зазначити запропоновану Е. Хікі дефініцію: «кримінологічний профайлінг належить до процесу виявлення рис особистості, поведінкових тенденцій, географічного положення та демографічних або біологічних ознак правопорушника на основі характеристик злочину»¹¹, а також визначення кримінального профайлінгу С. Еггера як «спроби надати слідчим більше інформації про серійного вбивцю, особу якого ще не встановлено»¹². На думку С. Хікса та Б. Сейлса, кримінологічний профайлінг належить до

діяльності з прогнозування особистісних, поведінкових та демографічних характеристик злочинця, що засновується на доказах з місця вчинення злочину. Ця діяльність включає в себе аналіз усієї отриманої інформації на місці злочину для складання психосоматичного уявлення про особу злочинця»¹³.

Незалежно від конкретного визначення, що використовується науковцями, на первинному рівні всі дефініції зводяться до однієї опорної бази, відповідно до якої кримінологічний профайлінг являє собою процес виявлення специфічних характеристик особи, яка вчинила певний злочин, шляхом ретельного систематичного спостереження та аналізу місця вчинення злочину, особи потерпілого, криміналістичних доказів та відомих фактів злочину. Композит передбачуваних характеристик часто називають кримінальним профілем, мета якого полягає у наданні допомоги слідчим в ідентифікації і, таким чином, подальшому затриманні невідомого злочинця. Визначивши дефініцію кримінального профайлінгу, важливо ідентифікувати та вирізнити цей процес від аналогічно описаних понять. Кримінологічний профайлінг у контексті даного дослідження не слід плутати з агрегованими профілями, які іноді називають расовим профілем, або расовим профайлінгом. Кримінологічний профайлінг належить до систематичного аналізу індивідуального злочину або пов'язаних між собою злочинів з метою побудови профілю, який описує різні характеристики правопорушника, який вчинив злочин. Використання кримінологічного профілю зазвичай виникає в контексті триваючого кримінального розслідування злочину або серії злочинів. Разом із тим расові профілі являють собою сукупний демографічний показник шаблонного типу індивідуума, який, як вважається, здійснює певні види злочинів¹⁴. Один із способів оцінити різницю між расовим і кримінальним профайлінгом виникає з контексту, в якому вони використовуються. Наприклад, результати расового профайлінгу митні служби та працівники аеропортів можуть використовувати як посібник для ідентифікації імовірного терориста або наркоторговця¹⁵. Кримінологічний же профайлінг застосовується під час фактичного розслідування вже скоєного злочину. Також варто зазначити, що кримінологічний профайлінг може застосовуватись не до всіх видів правопорушень. Найдоречнішим є профілювання ймовірних правопорушників, що вчинили злочини, з яких можна визначити наявність у злочинця психопатології; серійні злочини; насильницькі злочини; контактні злочини (в яких жертва протягом певного часу була задіяна в комунікації зі злочинцем); ритуальні вбивства; безмотивні підпали; звалтування¹⁶. Дж. МакКенн зазначає, що «справи, пов'язані з руйнуванням власності, нападом або вбивством» під час вчинення пограбування взагалі не підходять для профілювання, оскільки особистість злочинця, як правило, не виявляється в таких місцях злочину. Аналогічно злочини, пов'язані з наркотиками, не надають позитивних результатів у профілюванні, оскільки справжня особистість правопорушника часто видозмінюється¹⁷.

Досить часто в науковій літературі зустрічається думка, що кримінологічний профайлінг це більшою мірою мистецтво, ніж наука, і докази його дійсності обмежені. Р. Холмс повідомляє дані ФБР 1981 р., які свідчать, що в 192 випадках генерації профілю було заарештовано 88 злочинців, але лише 17 % з них були заарештовані за допомогою кримінологічного профілю. Однак те ж саме опитування показало, що 77 % респондентів профілі допомагали зосередитись на розслідуванні. У ще одному дослідженні, проведеному у Великій Британії, понад 75 % опитаних поліцейських зазначили, що поради професіонала були корисними для прогнозування злочину. І це, не зважаючи на те, що лише 3 % опитаних повідомили про використання порад профайлерів при виявленні правопорушників¹⁸. Д. Кентер та Р. Херітейдж наводять більш пізні дані ФБР, відповідно до яких кримінологічний профайлінг на 80 % точний¹⁹. Проте дані не були належним чином верифіковані відповідно до вимог наукового методу, а тому неможливо стверджувати про реальну ефективність кримінального профайлінгу²⁰. Як зазначає Д. Кентер, «якщо мета психологічного профайлінгу – досягти міцнішої основи, ніж астрологія або спиритизм в допомозі поліції, – психологи мають не тільки встановити прогностичну дійсність процесу, але також довести, чому цей метод працює»²¹.

Перше сучасне застосування кримінологічного профайлінгу як інструменту розслідування вченими біхевіористами було здійснено американським психіатром Джеймсом Брюсселем у справі Нью-Йоркського «Безумного підричника» у 1940–1950 роках. Вірогідно його можна вважати засновником сучасного кримінологічного профайлінгу²². Метод Брюсселя включав діагноз психічних розладів невідомих правопорушників з використанням біхевіористичних доказів, отриманих з місця вчинення злочину. Він визначав характеристики невідомих правопорушників, частково порівнюючи злочинну поведінку з власним досвідом лікування пацієнтів, які мали подібні розлади. Доктор Дж. Брюссель також погоджувався з думкою про те, що певні психічні захворювання пов'язані з певними фізичними властивостями. У 1940-х і 1950-х рр. «mad bomber» тероризував місто Нью-Йорк. Він встановив щонайменше 37 бомб по всьому місту. Брюсселю було запропоновано проаналізувати справу, і він вирішив, що особа, відповідальна за злочини, має такі характеристики: чоловік, володіє знаннями з металообробки, переробки та електроенергії, серйозно постраждав від несправедливості газової компанії Consolidated Edison, яка зробила його хронічно хворим, страждав від параної та стійких галюцинацій; мав хронічний розлад, страждав на систематизовані, логічно вивірені манії, патологічно егоцентричний, має симетричну, атлетичну будову тіла, середнього віку, не одружений, вірогідно незайманий, живе один або з жінкою, з якою знаходиться в «материнських» стосунках, слов'янин та католик, жив у Коннектікуті, носить двобортний піджак на гудзиках²³.

Коли поліція у 1957 р. нарешті заарештувала Джорджа Метескі, спираючись на створений профіль Доктора Дж. Брюсселя, він був визнаний загалом точним. Незважаючи на популярний міф, Дж. Метескі був заарештований, одягнений в піжаму, а не його двобортний костюм. Йому дозволили передягтись, перш ніж взяти під варту, і саме тоді він вдягнув двобортний піджак²⁴.

Спираючись на роботу доктора Дж. Брюсселя, ФБР у 1970-х рр. почали розширювати сферу застосування кримінологічного профайлінгу і створили у 1974 р. Біхевіоричний науковий відділ (BSU) в академії ФБР у Куантіко, штат Вірджинія, з метою вивчення серійних випадків згвалтувань та вбивств, який було ліквідовано у 2014 році²⁵. Говард Тетен (Howard Teten) і Пет Маллені (Pat Mullany) були першими інструкторами цього підрозділу. Згодом, у 1975 р., до них приєдналися Роберт Ресслер, Дік Аулт та Джон Дуглас. Саме Робертом Ресслером та Джоном Дугласом було виконано перше дослідження у сфері кримінального профайлінгу шляхом використання методу інтерв'ю. Розпочате як власна ініціатива без владної підтримки, дослідження згодом отримало фінансування Національного інституту юстиції у розмірі 400 тис. доларів. Дослідники мали відповісти на такі запитання:

1. Що є причинами становлення серійного вбивці, і яким шляхом може бути здійснено запобігання?
2. Який механізм вчинення злочинів?
3. Яка лінія поведінки жертви є найоптимальнішою?
4. Чи можлива соціальна реабілітація серійного злочинця?

Дослідження будувалося на аналізі інтерв'ю 36 засуджених серійних злочинців і 118 їх жертв. Наприкінці 1979 р. за допомогою першого офіційного використання методу кримінологічного профайлінгу був затриманий серійний вбивця Девід Карпентер (David Carpenter). У 1988 р. група Дугласа публікує монографію «Сексуальні вбивства: мотиваційна модель». З моменту виходу цієї книги метод кримінологічного профайлінгу злочинця був визнаний майже всіма вченими-криміналістами світу²⁶.

Таким чином, кримінологічний профайлінг стає інструментом дослідження, який використовується наразі Відділом біхевіористики (BAU – Behavioral Analysis Unit) Національного центру вивчення насильницьких злочинів (NCAVC – National Center Analysis Violent Crime) підрозділу Групи реагування критичних інцидентів ФБР (CIRG – Critical Incident Response Group). Знання про функції та призначення кожного з цих підрозділів необхідне для розуміння, як кримінологічний профайлінг використовується в правоохоронній діяльності.

Як ФБР пояснює в своїй місії, CIRG «полегшує швидке реагування та управління кризовими інцидентами». Створена в 1994 р. для інтеграції тактичних і слідчих ресурсів та експертизи критичних інцидентів, які вимагають негайної відповіді правоохоронних органів, CIRG використовує «слідчих фахівців для реагування на терористичну діяльність, захоплення заручників, викрадення дітей та на інші високоризикові повторювані злочини»²⁷. CIRG складається з Відділу підтримки операцій, Відділу тактичної підтримки та Національного центру вивчення насильницьких злочинів (NCAVC). NCAVC, підрозділ CIRG, «поєднує слідчу та операційну підтримку, функції, дослідження та навчання для надання допомоги федеральним, державним, місцевим та іноземним правоохоронним органам, які досліджують незвичайні або повторювані насильницькі злочини». NCAVC складається з п'яти Відділів біхевіористики (BAU): BAU1 (контртероризм, підпали і бомбардування), BAU2 (погрози, кіберзлочинність, корупція), BAU3 (злочини проти дітей), BAU4 (злочини проти дорослих), BAU5 (дослідження, стратегія та інструкції), Центру розшуку померлих дітей (CASMIRC) та системи комп'ютерної звітності (VICAP).

Спеціальні агенти BAU «забезпечують соціально-психологічну (біхевіористичну) підтримку, засновану на слідчій та оперативній діяльності». BAU отримує запити на послуги від федеральних, державних, місцевих та міжнародних правоохоронних органів. Коли ці органи запитують про допомогу, «послуги BAU надаються під час проведення на місці телефонних конференц-дзвінків, та/або консультації, що проводяться в BAU із слідчими по справі».

Загалом існує три різних підходи до практичного використання кримінологічного профайлінгу: діагностична оцінка, або клінічний підхід (Diagnostic Evaluation or Clinical approach), кримінально-слідчий аналіз (Criminal Investigative Analysis or «the FBI approach») та слідчо-психологічний підхід (Investigative Psychology or Environmental Psychology approach). У даній статті буде розглянуто підхід, що застосовується у діяльності ФБР, тобто кримінально-слідчий аналіз.

Наріжним каменем підходу ФБР є класифікація місць вчинення злочинів (і, отже, самих правопорушників) на організовані та дезорганізовані. ФБР дійшло висновку, що організовані та дезорганізовані злочинці мають різні демографічні та біхевіористичні характеристики. Так, місце вчинення злочину організованого злочинця вирізняється наявністю ознак планування, контролю дій, криміналістичної компетенції злочинця (визначається відсутністю фізичних слідів на місці). Р. Ресслер дійшов висновку, що організовані злочинці – зазвичай старші діти в сім'ї, батьківська дисципліна сприймається ними як суперечлива, мають автомобіль, найчастіше обирають незнайомця в якості жертви, розумні, соціально досвідчені, сексуально компетентні, живуть з партнером, можливо, знаходяться у стані депресії, стежать за новинами щодо власного злочину²⁸. Разом із тим для дезорганізованих злочинців характерні такі ознаки, як відсутність планування, випадковість нападу, злочин, вчинений під впливом емоцій, зняття злочину заздалегідь не приготовлене, зазвичай злочинець залишає його на місці вчинення злочину, він не намагається приховати сліди злочину.

ФБР також виділяють змішаний вид місця вчинення злочину та атиповий. Змішаним видом є місце злочину, що показує характеристики як організованого, так і дезорганізованого видів. Дж. Девіс зазначає, що «це могло б вказати на наявність двох правопорушників у злочині, або це може означати, що один правопорушник запланував злочин, а потім відмовився від плану через непередбачені обставини, або це може свідчити про те, що правопорушник інсценував місце вчинення злочину чи замаскував його»²⁹. Атипова ситуація на місці вчинення злочину характеризується неможливістю класифікації через відсутність достатньої інфор-

мації. Це, як правило, відбувається у випадках коли місце вчинення злочину виявлено через значний проміжок часу.

Дослідниками з ФБР (Дж. Дугласом, Р. Ресслером, Е. Буржесс і К. Хартман) була вироблена стратегія профайлінгу. Так, виокремлено шість стадій профілювання:

Перша стадія (Profiling Inputs) включає збір інформації про злочин, в тому числі доказів і фотографій з місця злочину, результатів судово-медичної експертизи, показань жертви та свідків.

Друга стадія (Decision Process Models) передбачає вирішення профайлером типу злочину і самого злочинця та аналіз усіх даних, отриманих на першій стадії.

Третя стадія (Crime Scene Assessment) є вирішальною. На цій стадії профайлер намагається реконструювати поведінку злочинця та потерпілого. Визначаються знаряддя вчинення злочину, характер поранень, місце розташування тіла і спосіб вбивства, на підставі чого робиться висновок про можливий мотив вчинення злочину, чи були знайомі потерпілий та нападник та інші питання.

На *четвертій стадії* (Criminal Profile) профайлер складає профіль ймовірного злочинця. Профіль визначає ймовірну стать, вік, зріст, сімейне становище, професію, освіту, місце проживання, військове минуле, соціальні навички, наявність кримінального досвіду, сексуальне життя та інші ознаки.

П'ята стадія (Investigation) передбачає передачу виробленого профілю органам слідства, які будуть концентруватись на визначених ознаках для встановлення особи підозрюваного.

Шоста стадія (Apprehension) використовується у випадку, якщо злочинець був заарештований. Методом інтерв'ю визначається ефективність відтвореного профілю та відсоток збігу визначальних рис.

Підхід ФБР вважається першою систематичною спробою використання кримінологічного профайлінгу, у зв'язку з чим він був запозичений правоохоронними органами інших країн, як, наприклад, Нідерландами (NCID Offender Profiling Unit). Проте науковим підґрунтям даного підходу є лише вищезазначене дослідження 36 злочинців, виконане Дж. Дугласом і його колегами, та практичний досвід агентів у кримінальному розслідуванні. Типологічна класифікація місця злочину не була кількісно перевірена та не була встановлена на суворій основі методологічного дослідження. Більше того, Р. Козісом, Е. Хейесом, Х. Ірвіном, Е. Пінізотто та Н. Фінкелем заперечуються прогностичні здібності самого професійного профайлеру ФБР. У типовому експерименті професійним профайлерам та непрофільній групі було запропоновано переглянути деталі розкритого злочину (або серії злочинів), а потім здійснити прогнози щодо можливого правопорушника за допомогою анкети з вибором варіантів відповіді. Прогнози були поділені на чотири категорії: когнітивні процеси, фізичні атрибути, модель поведінки та соціальна історія/звички. Точність прогнозів перевірялася на фактичних характеристиках злочинця. Б. Снук та Дж. Іствуд провели два мета-аналізи цих досліджень, за результатами яких точність професійних профайлерів незначним чином відрізнялась від непрофесіоналів³⁰.

Наразі існує лише близько 140 статей про кримінологічний профайлінг, лише 18 з яких є емпіричними. Одною з причин такого стану наукових досліджень є високий рівень (80–90 %) відмови журналів у публікації через неможливість віднесення кримінологічного профайлінгу до сфери науки³¹. Як зазначає Б. Снук, оскільки кримінологічному профайлінгу не вистачає емпіричної бази, від даного методу слід відмовитися на офіційному рівні³². Проте останнім часом можна говорити про зміну наявного стану речей. У 2012 р. Б. Фокс і Д. Фаррінгтон провели аналіз вчинення латентних грабежів, заснований на вирішених справах для чотирьох поліцейських департаментів у Флориді³³. Для аналізу було обрано групу правопорушників зі схожими характеристиками із числа заарештованих осіб за грабежі, яку згодом було диференційовано. Найважливіше у цьому дослідженні – використання статистичного методу, що є одним із перших кроків до стандартизації. Б. Фокс і Д. Фаррінгтон провели емпіричне дослідження на чотирьох поліцейських ділянках, використовуючи одну з них як експериментальну групу, а три інших – як контрольні. Використовуючи статистично виведені профілі, які вони створили для грабіжників у 2012 р., науковці виявили, що експериментальний відділ поліції за допомогою статистично виведених профілів більш ніж втричі збільшив кількість арештів у сфері пограбувань³⁴.

Отже, не зважаючи на відсутність значної емпіричної основи, в США напрацьовано методологічну та технічну базу кримінологічного профайлінгу. Можна стверджувати, що кримінологічний профайлінг має перспективи становлення як наукового та офіційного методу розслідування злочинів у багатьох державах світу. В Україні кримінологічний профайлінг може застосовуватись при розслідуванні серійних злочинів, насильницьких злочинів, зокрема, статевих та інших, в яких неможливо встановити особу злочинця через відсутність свідків та інших прямих доказів. Використання практичного досвіду ФБР у сфері кримінологічного профайлінгу допоможе збільшити відсоток розкриття злочинів, саме тому виникає питання про професійну підготовку спеціалістів-психологів, які будуть займатися питаннями кримінологічного профілювання.

¹ Kocsis R. Contemporary Problems in Criminal Profiling / R. Kocsis, G. Palermo // Criminal Profiling: International Theory, Research, and Practice / R. Kocsis, G. Palermo. – Totowa, NJ: Humana Press Inc., 2007. – P. 327–345.

² Jackson C. The usefulness of criminal profiling / C. Jackson, D. Wilson, B. K. Rana, 2011 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.crimeandjustice.org.uk/publications/cjm/article/usefulness-criminal-profiling>

³ Holmes R. M. Profiling Violent Crimes: An Investigative Tool / R. M. Holmes, S. T. Holmes. – Thousand Oaks: Sage Publications Inc., 2009. – 319 p.

⁴ Rossi D. Crime scene behavioral analysis: Another tool for the law enforcement investigator. –Police Chief, 1982. – Vol. 57 – P. 152.

- ⁵ *Turvey B. E.* Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis / Brent Turvey. – Academic Press, 2011. – 679 p.
- ⁶ *Geberth V. J.* Psychological profiling / V. J. Geberth. – Law and Order, 1981. – Vol. 29. – 46 p.
- ⁷ *Geberth V. J.* Practical homicide investigation: Tactics, procedures and forensic techniques. – Boca Raton, FL: CRC Press, 1983. – 236 p.
- ⁸ *Vorpagel R. E.* Painting psychological profiles: Charlatanism, coincidence, charisma or new science. – Police Chief. – Vol. 3. – Issue 8. – 1982. – P. 156–159.
- ⁹ *Bartol C. R.* Psychology and law / C. R. Bartol, A. M. Bartol. – Pacific Grove, CA: Brooks/Cole. – 1994. – 167 p.
- ¹⁰ *Berg B.* Criminal Investigation – 4th edition. – NY: McGraw-Hill Humanities, 2008. – 210 p.
- ¹¹ *Hickey E.* The encyclopedia of murder and violent crime. – Thousand Oaks, CA: Sage, 2003. – 186 p.
- ¹² *Egger S.* The need to kill: Inside the world of the serial killer. – Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall, 2003. – 193 p.
- ¹³ *Hicks S. J.* Criminal profiling: Developing an effective science and practice / S. J. Hicks, B. D. Sales. – Washington, DC: American Psychological Association, 2006. – P. 45.
- ¹⁴ *Tyler T. R.* Profiling and police legitimacy: Procedural justice attributions of motive, and acceptance of police authority / T. R. Tyler, C. J. Wakslak, 2004. – Vol. 42. – Issue 2. – P. 253–281.
- ¹⁵ *Kocsis R.* What Is Criminal Profiling? / R. Kocsis, G. Palermo // Criminal Profiling: International Theory, Research, and Practice / R. Kocsis, G. Palermo. – Totowa, NJ: Humana Press Inc., 2007. – P. 4–5.
- ¹⁶ *Ebisike N.* The Use of Offender Profiling Evidence in Criminal Cases : Doctor`s thesis. / Ebisike Norbert. – San Francisco, California, 2007. – 338 p. – P. 27 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://digitalcommons.law.ggu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1023&context=theses>
- ¹⁷ *McCann J. T.* Criminal Personality Profiling in the Investigation of Violent Crime: Recent Advances and Future Directions. – Behavioral Sciences and the Law, 1992. – Vol. 10. – 476 p.
- ¹⁸ *Abumere, F. I.* Effectiveness of Criminal Profiling. – 2012. – P. 4 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academia.edu/2333675/Effectiveness_of_Criminal_Profiling
- ¹⁹ *Blackburn R.* The Psychology of Criminal Conduct: Theory, Research and Practice. – John Wiley & Sons, Inc., 1993. – 496 p.
- ²⁰ *Muller D. A.* Criminal profiling: real science or just wishful thinking? – Homicide Studies, 2000. – Vol. 4. – Issue 3. – P. 234–264.
- ²¹ *Canter D.* Offender Profiling: The Psychologist – Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling. – Vol. 1. – Issue 1. – John Wiley & Sons, Ltd. – 2004. – P. 12–16.
- ²² *Ebisike N.* The Use of Offender Profiling Evidence in Criminal Cases : Doctor`s thesis. / Ebisike Norbert. – San Francisco, California, 2007. – 338 p. – P. 23 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://digitalcommons.law.ggu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1023&context=theses>
- ²³ *Brussel J. A.* Casebook of a Crime Psychiatrist. – Bernard Geis Associates, 1968. – 212 p. – P. 71–73.
- ²⁴ *Turvey B. E.* Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis / Brent Turvey. – Academic Press, 2011. – 679 p. – P. 33.
- ²⁵ Behavioral Science Unit // Federal Bureau of Investigations // Archive [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20161222060638/https://www2.fbi.gov/hq/td/academy/bsu/bsu.htm>
- ²⁶ *Ахмедшин Р. Л.* Методика построения «психологического портрета» преступника в зарубежной криминалистической науке : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jourclub.ru/34/1335/>
- ²⁷ Critical Incident Response Group (CIRG) // Federal Bureau of Investigations : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fbi.gov/services/cirg>
- ²⁸ *Ressler R. K.* Sexual Homicide: Patterns and Motives / R. K. Ressler, A. W. Burgess, J. E. Douglas. – Free Press; Reprint edition, 1995. – 256 p. – P. 121.
- ²⁹ *Davies J. A.* Criminal Personality Profiling and Crime Scene Assessment: A Contemporary Investigative Tool to Assist Law Enforcement Public Safety / Davies Joseph. – Journal of Contemporary Criminal Justice, 1999. – Vol. 15. – No. 3. – 296 p.
- ³⁰ Taking stock of criminal profiling: A narrative review and meta-analysis / [B. Snook, J. Eastwood, P. Gendreau et al.]. – Criminal Justice and Behavior, 2007. – Vol 34. – Issue 4. – P. 437–453.
- ³¹ *Dowden C.* Advances in Offender Profiling: A Systematic Review of the Profiling Literature Published Over the Past Three Decades / C. Dowden, C. Bennell, S. Bloomfield // Springer Science and Business Media, LLC. – Journal of Police and Criminal Psychology. – Vol. 22. – Issue 1. – 2007. – P. 44–46 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pdfs.semanticscholar.org/7e87/ff66fa20dd7311559895b7206fd6af24a747.pdf>
- ³² The Criminal Profiling Illusion: What`s behind the smoke and mirrors? / [B. Snook, R. M. Cullen, C. Bennell et al.]. – Criminal Justice and Behavior, 2008. – Vol. 35. – Issue 10. – P. 1257–1276.
- ³³ *Fox B. H.* Creating Burglary Profiles Using Latent Class Analysis: A New Approach to Offender Profiling / B. H. Fox, D. P. Farrington. – Criminal Justice and Behavior, 2012. – Vol. 39. – Issue 12. – P. 1582–1611.
- ³⁴ *Fox B. H.* An Experimental Evaluation on the Utility of Burglary Profiles Applied in Active Police Investigations. / B. H. Fox, D. P. Farrington. – Criminal Justice and Behavior, 2015. – Vol. 42. – Issue 2. – P. 156–157.

Резюме

Катеринюк Л. О. Кримінологічний профайлінг у діяльності Федерального бюро розслідувань: ефективний метод розслідування злочинів чи наукова фікція?

У статті проведено аналіз існуючих наукових підходів до визначення терміна кримінологічного профайлінгу та запропоновано синтезоване його визначення. Здійснено дослідження шляху становлення кримінологічного профайлінгу у діяльності ФБР, окреслено органи, що здійснюють кримінологічне профілювання у США та досліджено ефективність їхньої діяльності. Представлено техніки кримінологічного профайлінгу, наведено приклади їх використання у практичній діяльності для визначення особи злочинця, його мотивації та можливих моделей поведінки. Висвітлено актуальні проблеми кримінологічного профілювання та наведено можливі шляхи їх подолання.

Ключові слова: кримінологічний профайлінг, кримінологічний профіль, поведінковий аналіз, запобігання злочинності, розкриття злочинів, профілювання злочинця, портретування злочинця, аналіз місця вчинення злочинів.

Резюме

Катеринюк Л. О. Кримінологічний профайлінг в діяльності Федерального бюро розслідувань: ефективний метод розслідування преступлений или научная фикция?

В статті проведено аналіз існуючих наукових підходів до визначення терміна кримінологічного профайлінга і запропоновано синтезоване його визначення. Здійснено дослідження шляху становлення кримінологічного профайлінга в діяльності ФБР, названі органи, які здійснюють кримінологічне профілювання в США і визначено ефективність їх діяльності. Представлено техніки кримінологічного профайлінга, наведено приклади їх використання на практиці для визначення особистості злочинця, його мотивації і можливих моделей поведінки. Розглянуто актуальні проблеми кримінологічного профілювання і наведено можливі способи їх вирішення.

Ключові слова: кримінологічний профайлінг, кримінологічний профіль, поведінковий аналіз, запобігання злочинам, розкриття злочинів, профілювання злочинця, портретування злочинця, аналіз місця злочину.

Summary

Kateryniuk L. Criminological profiling in FBI's investigation activities: effective investigative technique or scientific myth?

The author analyzes existing scientific approaches to the definition of the term «criminological profiling» and proffers a synthesized definition. The article contains the research of the development of criminological profiling in FBI's activities and outlines the bodies that conduct criminological profiling in the US. The techniques of criminological profiling and examples of their use in determining the identity, motivation and possible behavioral model of the criminal are also presented. The current problems of criminological profiling are highlighted and possible solutions are suggested as well.

Key words: criminological profiling, criminological profile, behavioral analysis, crime prevention, detection of crime, criminal personality profiling, offender portrayal, crime scene analysis.

УДК 342.53:328.12

І. Р. РОМАНЮК

Ірина Романівна Романюк, студентка ІV курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФРАКЦІЙНІ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАГМАТИЧНИЙ ПОЗИТИВІЗМ

Депутатські фракції відіграють надзвичайно важливу роль у структуруванні парламенту і впливають на ефективність діяльності законодавчого органу влади нашої держави. Основне завдання парламентської фракції полягає у формуванні спільної думки в парламенті. Депутатська фракція не є абстрактним об'єднанням, а її склад і чисельність є фактором реального впливу фракції на процеси утворення коаліції депутатських фракцій, виборів Голови Верховної Ради України та його заступників, створення комітетів та тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України. Таким чином, наявність депутатських фракцій, їх склад, а відповідно, й питання входження, відмови від входження та вихід народного депутата з депутатської фракції є надзвичайно важливими для повноцінної діяльності парламенту.

Існування парламентських фракцій пов'язане з тим, що політична фрагментація, яка властива будь-яким країнам, за допомогою демократичних виборів переноситься у стіни парламенту. Після отримання мандата депутата парламенту природним бажанням більшості народних обранців є прагнення об'єднати свої зусилля з однодумцями для досягнення спільної мети. Спроби організуватись, як правило, зумовлюють формування різноманітних депутатських об'єднань. Усі вони своєю діяльністю покликані забезпечувати функціонування представницького органу та реалізацію його завдань. Ключове місце у структурах парламентів країн з демократичним політичним режимом належить власне депутатським фракціям¹.

Сам термін «фракція» походить від латинського слова «fractio» і означає розламування, подрібнення. Політична енциклопедія визначає фракцію як групу депутатів парламенту, об'єднаних на основі своєї партійної належності. У цій же енциклопедії зазначається, що парламентська фракція формується з членів однієї політичної партії або тих партій, що на парламентських виборах входили до одного виборчого блоку; до неї можуть входити також безпартійні парламентарії².

Формальний підхід до дефініції терміна «депутатська фракція» наголошує, що вона є основною організаційною формою парламентської діяльності політичних партій.

На даний час в українському законодавстві не міститься чіткого визначення поняття «депутатська фракція». Частково дане поняття знаходить своє визначення в Рішенні Конституційного Суду України від 17 вересня 2008 р. № 16-рп/2008 в контексті офіційного тлумачення положень Конституції України щодо коаліції депутатських фракцій. Так, у даному Рішенні зазначається, що депутатська фракція – це група народних де-